

Віта Саранин

**«ВІДОБРАЖЕННЯ ВІДОБРАЖЕННЯ».
ЖАНР УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ПАРОДІЇ****Рец.: Віннікова Н. М. Дискурс української літературної пародії / Ната-
лія Віннікова. — К.: Наукова думка, 2014. — 432 с.**

Актуальність дослідження Наталії Віннікової обумовлена необхідністю ґрунтовного й комплексного вивчення еволюції української літературної пародії як цілісного художньо-естетичного явища з погляду функціонування, історичної поетики в його складній діалектиці, визначення місця та значення пародії у вітчизняній літературі XVI – початку XXI ст.

Автор монографії охопила значну кількість літературознавчих матеріалів, переконливо класифікувала й проаналізувала їх, дала зважені наукові оцінки. Розвідка прикметна майже вичерпним оволодінням художнім і літературознавчим матеріалом. Залучивши вітчизняні й зарубіжні дослідження, Наталія Віннікова ґрунтовно з'ясувала історію питання, осмислила особливості становлення та розвитку жанру української літературної пародії. Роботі властиве критичне ставлення до закріплених у літературознавстві поглядів на специфічні риси досліджуваного жанру літературної пародії.

Монографія складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У вступному слові авторка аналізує концептуальні підходи попередників, формулює мету і завдання дослідження. Цінним є перший розділ монографії («Пародія як теоретична проблема: генетико-історичний погляд»), у якому здійснено рецепцію літературознавчих праць. У цьому контексті узагальнено теорію та історію жанру пародії, осмислено формування літературознавчої дефініції «пародія», окреслено найпоширеніші засоби і прийоми пародіювання. Загалом, опрацювавши обсяжний матеріал, розглянувши науковий доробок авторитетних вітчизняних та зарубіжних дослідників, критично осмисливши часто суперечливі погляди, Наталія Віннікова з урахуванням діахронії вивчення та провідних жанрових маркерів запропонувала уточнене визначення: *літературна пародія* — жанр творів словесно-художньої творчості, один із видів вторинних текстів, який будується на

контрастуванні того, що зображується (першого плану), з тим, що зображено (другого плану), та імітації об'єкта пародіювання (другого плану) — якого-небудь художнього твору (або його складових—образів, мотивів, сюжетів, тематики, ідейного змісту та ін.), манери, стилю, художніх прийомів письменника, жанру, літературного стилю, наряду тощо, з метою створення комічно-сатиричного образу об'єкта та його ідейно-емоційної оцінки й естетичної критики, що досягається різними засобами і прийомами. Літературна пародія «передражнює» не саму дійсність (реальні події, особи і т. д.), а її зображення в літературних творах, при цьому в тих самих формах, у яких воно було здійснене.

Загалом дослідниця вміло вводить читача у проблему, чітко виявляючи ступінь наукового осмислення специфіки жанру літературної пародії. Помітною є визначальна стильова риса авторки монографії (не лише першого розділу, але й усієї роботи) — вона робить усе ґрунтовно, без поспіху, кожне судження намагається довести як авторитетними думками, так і власними міркуваннями, а головне — репрезентативними пародійними текстами.

У другому розділі («Пародія в українській літературі: діахронно-типологічний зріз у трансформаціях формозмісту») простежено зародження пародії в усній народній творчості, побутування її принципів і засобів в українській літературі XVI—XVIII ст. та шляхи розвитку жанру у XIX ст. — на початку XXI ст. Її жанровий репертуар розглядається через призму нової функції літератури, інших критеріїв моделювання дійсності, призначення художнього слова, жанру.

Більша частина другого розділу присвячена періоду 1920—1930-х років, що цілком мотивовано самим перебігом літературного процесу. Тут виявляється як високий фаховий рівень дослідниці, так і її залюбленість у тему. Це відчувається у стилі викладу, у прагненні бодай побіжно згадати талановитих митців, якими має пишатися українська література, творчість котрих повинна популяризуватися, вивчатися.

Чимало цікавих спостережень у текстуальному аналізі багатьох пародій набувають логічного розвитку в третьому розділі дослідження («Жанровий зміст пародії»). Саме тут Наталія Віннікова аналізує таку особливість жанру, як двоплановість структури, що полягає в протиставленні пародійованого стилю і власного стилю автора пародії.

дії. Авторка запропонувала досить вдалу класифікацію української літературної пародії, поклавши в основу два критерії — спрямованість на об'єкт пародіювання і ключову функцію пародії.

Монографія відзначається цікавими та глибокими авторськими спостереженнями й узагальненнями, дослідження має той науковий рівень, коли стежиш не за правильністю цитаций, а за самостійним і доволі впевненим голосом авторки. Наталія Віннікова вільно оперує теоретичними дефініціями, в аналізі керується першоджерелами, енциклопедичними визначеннями, володіє умінням дати узагальнений огляд стану розробки певного теоретичного питання в літературознавстві та прийомами текстуального мікроаналізу, добре обізнана з літературним контекстом. Водночас методика дослідження на рівні мікроаналізу, обрана авторкою, дає можливість уникати накладання уже наявних у літературознавстві схем та моделей і в такий спосіб — шляхом від літературного факту до літературного явища — з'ясувати творчу оригінальність.

Монографія Наталії Віннікової відзначається новизною змісту, широтою постановки питань, науковою обґрунтованістю основних положень. Робота засвідчує наукову компетентність і зрілість автора. Загалом у розвідці з наукової позиції вирішено актуальні проблеми літературознавства: висвітлено еволюцію генологічної рецепції жанру пародії в українському письменстві XVI — початку XXI ст.; розкрито особливості української літературної пародії; уточнено сутність поняття «пародія» в історичному та теоретичному аспектах; окреслено основні константи поезики пародійного жанру та особливості їхнього функціонування; розроблено класифікацію української літературної пародії; встановлено співвідношення пародії як жанру з пародіюванням як прийомом та суміжними жанрами.

Підсумовуючи, не можна не виокремити вміння Наталії Віннікової аргументовано й переконливо формулювати думку, чітко й конкретно вибудовувати дослідницьку лінію, яка забезпечує реалізацію поставленої мети. Звертають на себе увагу системність аналізу, ґрунтовна теоретико-літературна база, новаторський підхід до розв'язання проблемних питань, значний обсяг художнього матеріалу, потужна джерельна база тощо. Для дослідження характерна сучасна наукова лексика. Аргументовані, повні висновки чітко, логічно і концептуально впливають із викладу, узагальнюють основні поло-

ження монографії. Велика за обсягом джерельна база дослідження свідчить про значну пошукову роботу авторки. Цілком очевидно, що наукова студія Наталії Віннікової відкриває нові перспективи у процесі літературознавчої рецепції жанру пародії в українській літературі від давнини до сьогодення.

Стаття надійшла до редакції 24 лютого 2015р.